

Pl. I

Chetiya at Wat Chingman, Chiangmai.

SACRED IMAGES IN CHIENGMAI

by

E. W. HUTCHINSON, M. A. Cantab.

It is common knowledge that in the xvth century Chiengmai possessed both the Emerald Buddha, now in Bangkok, also the Ceylon Buddha (P'ra Sihing) which is sometimes identified with the mutilated image still at Wat P'ra Singh. It is not so well known that Chiengmai still possesses two small figures to which great sanctity, if not magic powers, are attributed, namely the *P'ra Kéo Sé T'ǎng Kamanī*⁽¹⁾ and the *P'ra Sīlā*, both of which are kept locked up at Wat Chiengman.

Wat Chiengman was founded by Mangrai, the T'ai conquerer of Lamp'un, who established the city of Chiengmai on its present site at the end of the xiiith century: he is said to have spent his last days in residence at this temple. Wat Chiengman lies in the north-east corner of the city wall, and is notable for the row of life-size elephants projecting from each of the four sides of the Chetya at its base.

Palm-leaf chronicles relating to both images have been transcribed, and in the case of *P'ra Sīlā* translated from Pali into Lao by P'ra Maha Mūn of Wat Hó Tam, who is the leading Pali scholar at present in Chiengmai.

P'ra Kéo Sé T'ǎng Kamanī is a small crystal figurine on a hollow gold base. The lower surface of the base bears an inscription in Lao characters to the effect that it was made in C. S. 1235 (A. D. 1874) by order of Chao Int'anon, the reigning Chief of Chiengmai at that time, and that it contains 303 Baht and 3 Sik of pure gold.

⁽¹⁾ Literal transliteration from the Lao. In Siamese, it should be เศวตฉวี
เศวตฉวี, literally white body, crystal.

The crystal viewed at some angles appears black, especially the head: at other angles it appears to have a greenish tinge in the transparent white substance. The workmanship is not particularly fine. The head is crowned with a cap of thin gold.

The chronicle concerning this image is a long rambling narrative with little pretence to historical precision. Its main interest lies in its association of the image with the *Wisaka* ceremonies in the month of May, when the rains on which the Farmer depends for his crops are about to break.

P'ra Māha Mūn states that his version of the *Tammān* was copied from a MS. in Lao at Wat Ram P'ceng on the 7th August, 1920, for those interested in the history of Chiengmai.

A rough abstract of it is as follows:—

Tammān P'ra P'ut'Parup Sé Tāng Kamanā.

When the Lord Buddha had been 25 years in the Ministry at Wat Khetawanaram, (Wat Pa Tan), he went round begging one day along the banks of the Raming (Me Ping) to the south east of Mount Ussu, (Doi Sut'ep) as far as the grove of Mai Yang trees⁽¹⁾ where he sat down under a clump of five trees to rest after his pilgrimage.

Khun Sēn Tōng brought five maidens and offered them with himself as slaves, but Our Lord refused the offer and preached to him that he should enter his niece of seven years old as a nun.

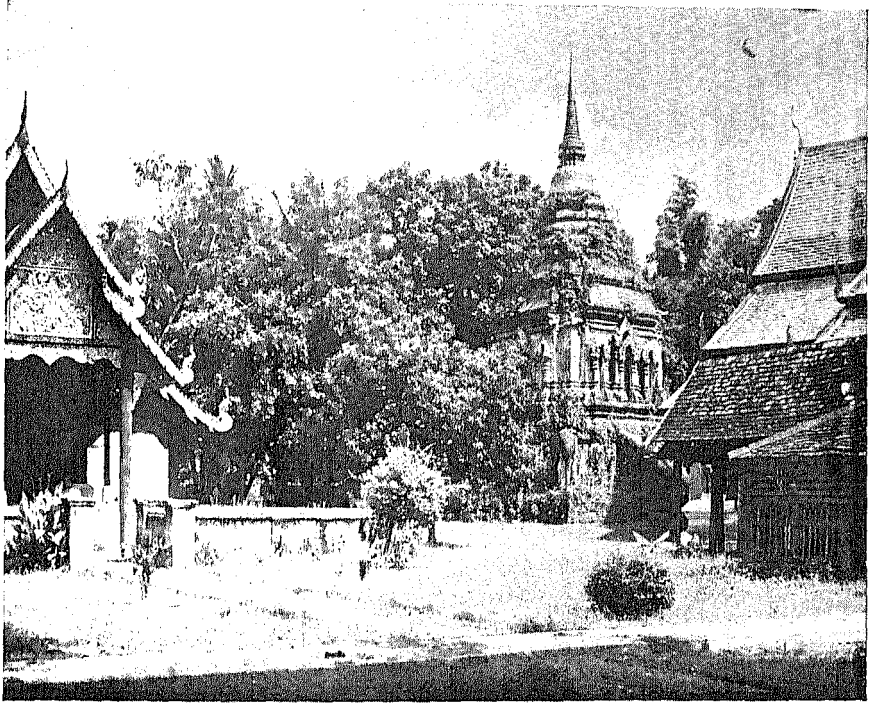
Our Lord prophesied that 837 years after his death a city named Chimai (เชียงใหม่) would be founded there. He then returned to Wat Pa Tan.

Khun Sēn Tōng had the likeness and the prophesy of Our Lord engraved upon a stone and buried at the source of Me Kha, west of Doi Sut'ep.

Later P'ra Indra brought a crystal from the Second Heaven and gave it to P'ya Rām, King of the Lawa country, ordering a figure of the Buddha to be carved in the month of May on the 8th day of the waxing moon.

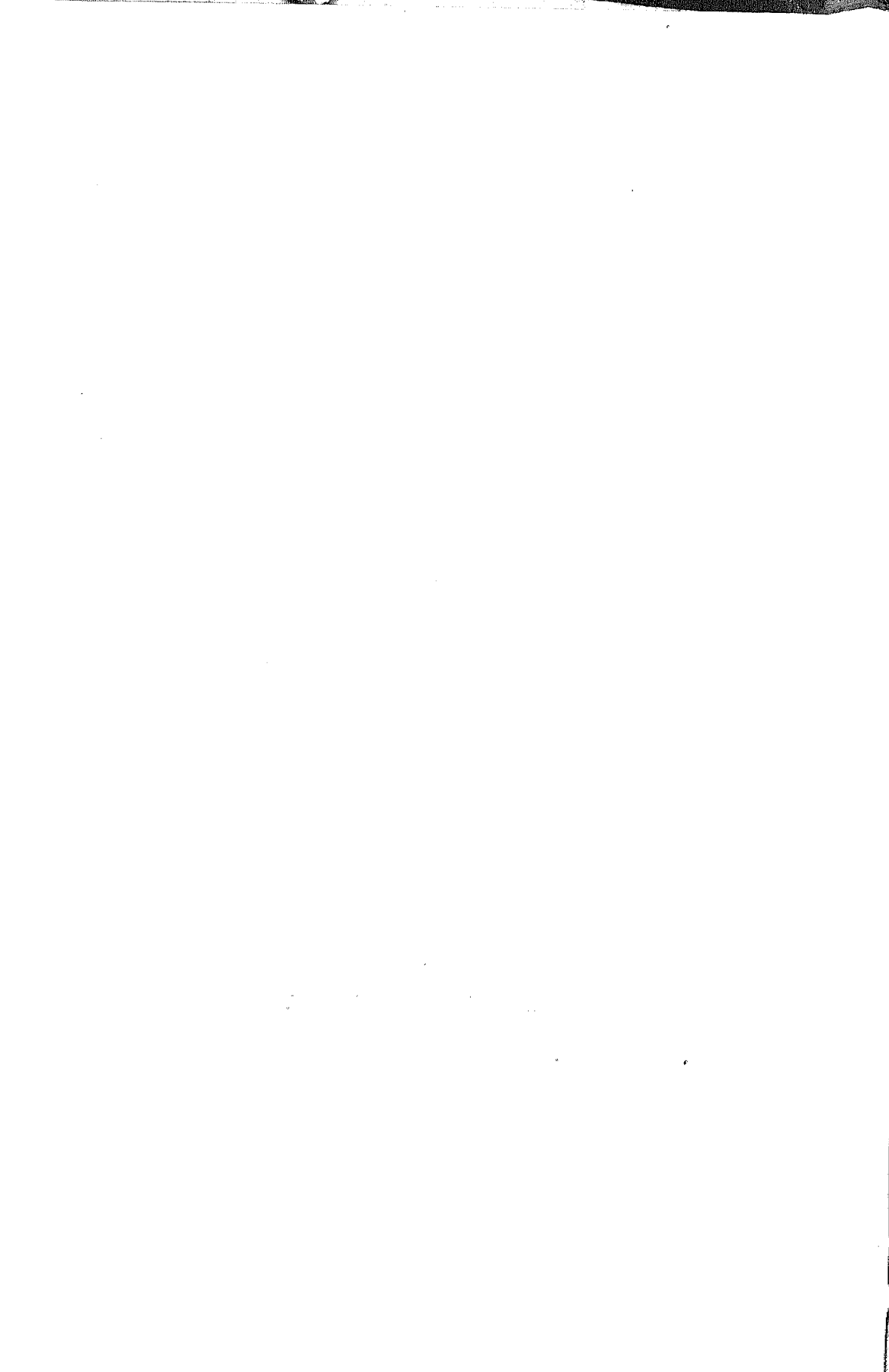
Subsequently, Nang Cham T'evi brought the crystal figure from Muang Lawō and deposited it at Lamp'un.

(1) The "Mai Yang", Gum Trees, are on the Lamp'un road about two miles south of Chiengmai. The village Pa Yang Nūng is to the east of Mangrai's first capital, Vieng Kum Kām.

Pl. II

Wat Chiengman, Chiangmai.

When P'ya Mangrai conquered Chiengmai, he invited the Crystal Buddha to be placed in Chiengmai, where it remained until P'ya Suriyawong removed it by stealth to Ayut'ya.

Afterwards, P'ra Muang Yôt brought it back and placed it again in the sacred sanctuary, where it was preserved until P'ra Mtiang Sam P'ya established the ceremonial which has been handed down from one generation to another and performed each year between the eighth day of the waxing moon to the full moon in the month of May from the year c. s. 741 onwards. During the festival the image is bathed in water from Wieng Chet Lin.

This image, with the *P'ra Siling* and the *P'ra Silā*, is associated with the prosperity of Chiengmai. The city which possesses these three images will thrive.

The date c. s. 741.—A. D. 1380, serves to associate this image with the Ceylon Buddha—an association actually admitted in the last part of the chronicle—since it was about the same date that King Sên Mtiang Ma brought back the *P'ra Siling* or Ceylon Buddha to Chiengmai,

An examination of the features of the *P'ra Kéo Sé Täng Kamanī* confirms the impression made by the chronicle that this image had its origin in this country.

P'ra Silā. It is far otherwise with the small stone tablet which may be called the Stone Buddha. The features of the central figure are not of this country: its complete nudity is foreign to religious art here: an enlarged navel compensates apparently for complete absence of sex attributes: finally, the posture of the hips calls for comment.

The attitude and the posture of the hips is clearly the same as that depicted in the sculptured reliefs of the second century A. D. at Bharut, of which a reproduction appears facing page 13 in JSS, vol. XXVIII, part 1. Furthermore the form of the tablet clearly suggests a figure carved in relief in a niche. If the Bharut Relief is the earliest known representation of this attitude, it would appear that the *P'ra Silā* at Chiengmai follows a later, and possibly Ceylonese development of this tradition.

The three figures in relief on the face of the tablet are gilded over with a gold covering. It is however possible to see the raw stone of the tablet in places where the wooden frame does not com-

pletely cover the sides, and it is a dark "pepper and salt shade". In the text of the chronicle the stone is called *P'imp'akan*. Some suggest that that this word, which can be used to denote a certain sea-shell, implies that the substance of the tablet is fossilised shell: others translate it as stone capable of taking an impress, i. e. soft stone.

The lettering on the background behind the torso of the central figure is considered to be undecipherable. A suggestion has been made that the image is a copy made by an artisan to whom the language of the original was unfamiliar, and who therefore failed to reproduce the characters in legible form: and it is suggested that visitors from Siam to Ceylon may have seen the original of this tablet there and copied it to the best of their ability. It is not however certain, in our present state of knowledge, that the so-called lettering may not be simply a form of ornamentation, or the marks left by the sculpter's chisel.

Tamnān of P'ra Silā.

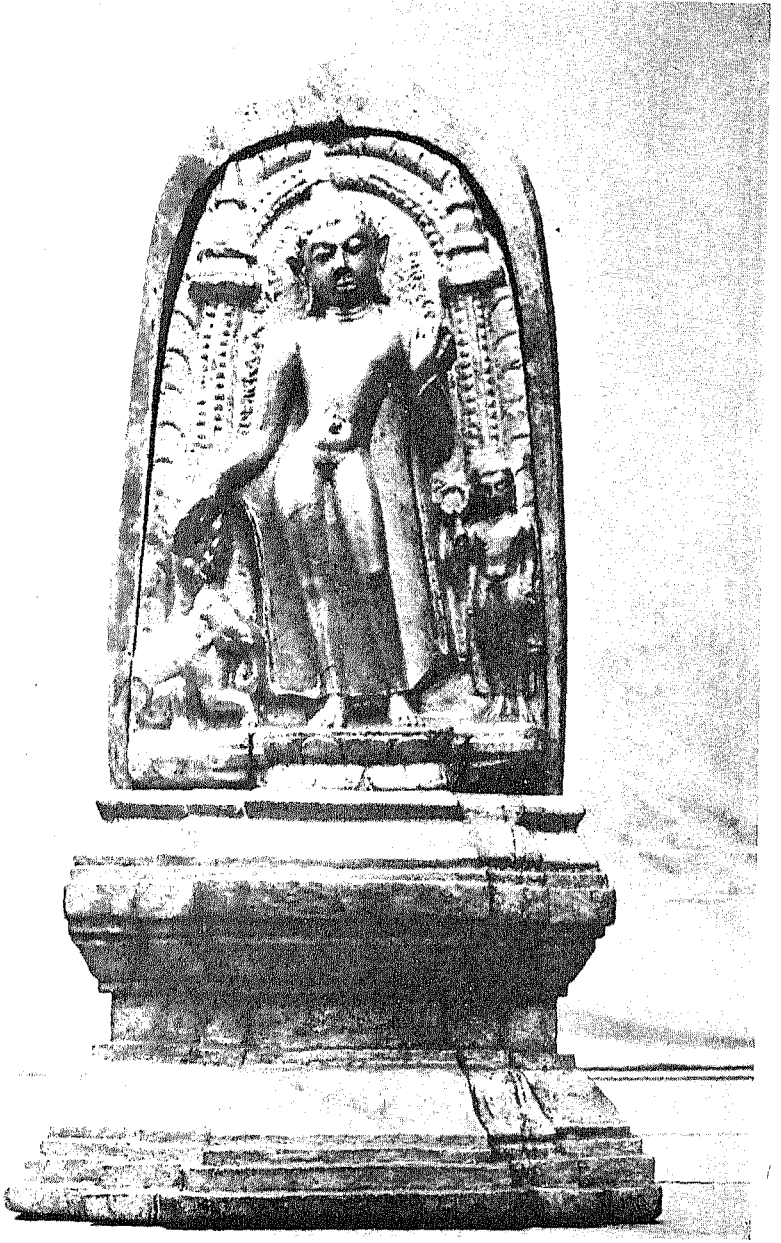
P'ra Maha Mūn has transcribed the Pāli in Lao characters side by side with his Lao translation. He concludes his translation with the following note.—

The *Tamnān* was written in the year c. s. 1146. (A. D. 1785), on the 14th day of the waxing moon in the 11th month at Wieng Pā Sang,⁽¹⁾ by order of P'ra Maha P'ōt'a Langka. It was translated by P'ra Wutinyān (P'ra Maha Mūn) on the 13th day of the waxing moon in the 5th (northern) month at 1 p. m. in the year c. s. 1383, B. S. 2465. (A. D. 1922.) He first discovered it with the Stone Buddha at Wat Chiengman, and found the image to correspond in every respect with the description of it in the *Tamnān*.

Following the discovery, several replicas of the image were made by the faithful that same year. P'ya Sām Lān, a Chiengmai Grandee, had a wax model made from which three bronze images were cast. In c. s. 1284, P'ya Dek Chai, another Grandee of Chiengmai, had a stone copy made only differing from the original in being mixed with brick instead of pure stone. In the same year merit-makers had another copy made of the same colour. There were thus three images in all of stone and

---

(1) Pā Sang is an important village in the Pāk Bong area, about ten miles south-south-west of Lamp'un.

Pl. III

Pra Silā at Wat Chiengman, Chiengmai.

three in bronze representing the Lord Buddha begging for alms in Rachakrüt.

A must Elephant was allowed to charge Our Lord: Maha Ananda saved his life by turning away the Elephant's face from him. The image measures a span and four inches in height by a span in breadth including all three figures.

Regarding the replicas of the image, it appears that the plaster statue of Buddha in the northern niche of the *Chetya* at Wat Siri Köt was, as the Bonzes of that Wat maintain, copied from the central figure of the group comprising the *P'ra Silā*. The figure in the southern niche of the *Chetya* of Wat Mūn Sān⁽¹⁾ suggests a similar inspiration. The narrative, briefly summarised, is as follows.—

The first portion describes the circumstances under which the *P'ra Silā* was created in Rachakrüt seven years after the Buddha's death by Achātāsātrū, one of the eight recipients of the relics of the Buddha. The extent and the nature of the relics are described in detail, and seven of them are said to have been embodied in the Stone Buddha, thereby endowing it with miraculous powers.

The second part of the chronicle relates the removal of the Stone Buddha from Rachakrüt to Ceylon by three *Thera*, and the invitation they there received from P'ya Anurāt'ā to remain in his kingdom. They decided however to bring the Stone Buddha to Harip'unchai (Lamp'un).

The miraculous power of the Stone Buddha to produce rain was manifested during a shortage of fresh water on the sea journey from Ceylon to La-Khūng, where an attempt by the Prince of that place to detain the Stone Buddha was not successful. After passing through Sawankalok the three *Thera* brought the Stone Buddha to Nakōn (Lampang) where it remained for a long time.

The third portion of the chronical relates the removal of the Stone Buddha from Lampang to Chiengmai by King Tilok circ.

(1) Wat Mūn Sān, reputed to be the temporary resting place in Chiengmai of *P'ra Silā* is a temple outside the north-west city gate, Platu Haiya. The *Chetya* is unusual in that the niche on the east side extends back into the heart of the monument, where a common-place plaster figure now rests. The eastern niche contains a modern plaster figure whose attitude is somewhat similar to that of the figure mentioned at Wat Siri Köt, the temple with the giant ficus tree just east of Wat P'ra Singh.

A. D. 1480. Its first abode was Wat Mūn Sān, until Tilok brought it into his royal Sanctuary. All that is mentioned of its subsequent history is a repetition of the rain-producing qualities of this image.

Before offering any remarks upon this chronicle we must refer to the important religious chronicle of Chiengmai written in the year A. D. 1516 by Ratanapanya of Wat Rattavana, and entitled *Jinakālamalinī*. No mention of the Stone Buddha will be found in it, but a full account of both P'ra Sihing and P'ra Kēo Morokot, the Emerald Buddha, is given, of which the following analysis is drawn from the the translation by Professor George Cœdès.⁽¹⁾

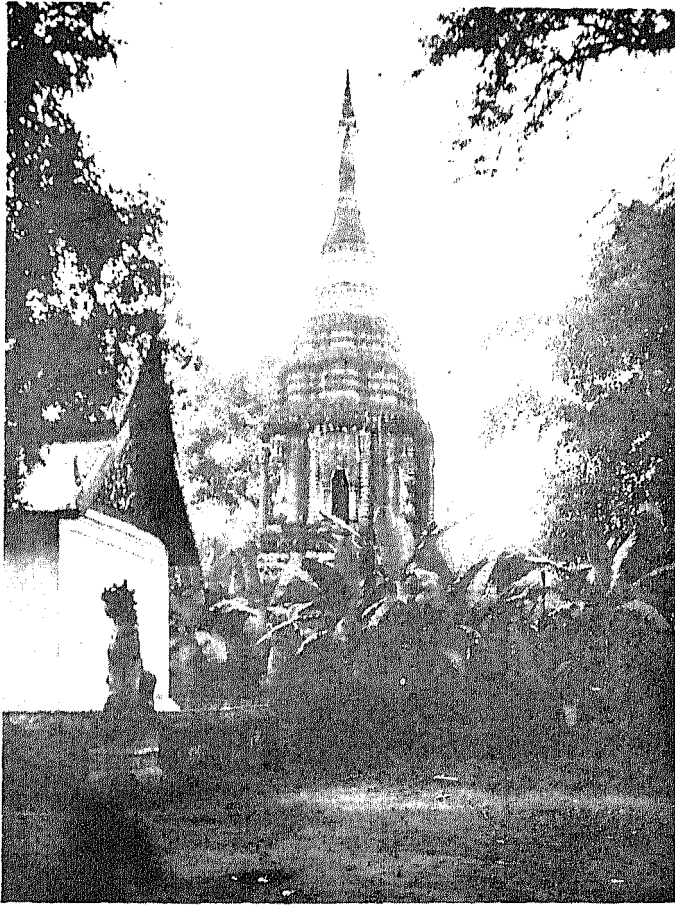
The *P'ra Sihing* was sent to Siam from Ceylon by the King of that country in the year C. S. 618, B. S. 1800 (A. D. 1256.) at the request of the King of Sawankalok, Rocaraj, who came down in person to Nakōn Sri Tammarat to receive it. The boat carrying the image struck a reef; but the thwart on which the image stood remained afloat and was rescued off Nakōn by Rocaraj and the image was taken by him to Sawankalok where it remained until the establishment of the Ayut'ya dynasty. Its removal to the North of Siam was due to the action of King Mahabrahma of Chiengrai, who hearing of its merits brought an army south to carry away the image.

Mahabrahma, after depositing it for a while at Chiengmai, took the P'ra Sihing to Chiengsēn. He then placed it in the sanctuary of the great Buddha at Chiengrai. His nephew, Sēn Muang Ma of Chiengmai, attacked him and brought him as a prisoner with the Statue to Chiengmai. It was placed in Wat P'ra Singh towards the end of the xivth century. (JKM, 126-133).

The *Emerald Buddha* was made by Nagasena, the master of Milinda, 500 years after Buddha's death. It is one cubit and one inch high, and contains seven relics of Buddha.

In the year A. D. 256 it was removed from India to Ceylon, and remained there until Anuruddha, King of Pagan, came to Ceylon in search of a correct copy of the scriptures. He took the image away with him; but the boat in which he placed it

(1) Professor Cœdès' translation of the *Jinakālamalinī* (ref. JKM.) and *Cāmadevīvaṃsa* into French was published in a paper entitled *Documents sur l'histoire politique et religieuse du Laos occidental*, which appeared in BEFEO, vol. xxv, pt. 1 and 2.

Pl. IV

Chetiya at Wat Mūn Sān, Chiangmai. (North face).

N. B. A niche on the opposite, south side, contains a plaster figure which may have been inspired by P'ra Silā, but is unaccessible for photograph.

Pl. V

Plaster statue in northern niche of Chetiya at
Wat Siri Küt, Chiangmai.

was carried out of its course by a storm, and its contents found their way to Angkor. Anuruddha came to Angkor on his magic horse to rescue them, but overlooked the image when he returned to Pagan. The Emerald Buddha thus remained at Angkor until the Siamese invasion, when it was carried off to Kampông P'et. Eventually Mahabrahma took it to Chiengrai with the *P'ra Sihing*. When Sên Mtiang Ma restored the latter to Chiengmai, the Emerald Buddha escaped attention, having been disguised under a coating of lime. In the xvth century, Tilok, King of Chiengmai, sent for it, but it proved to be too heavy to be carried over the hills. A more successful attempt was then made to carry it by cart to Lampang where it remained until Tilok collected it and placed it in the great *Chetya* at Chiengmai. (JKM, 145-150).

The common factor in the history of these three images, the Emerald, Ceylon, and Stone Buddhas is their passage through Ceylon from India, and their escape from danger on the sea between Ceylon and Further India. In each case, the images remained for varying short periods at Sawankalok before reaching the northern province. Both the Stone and the Emerald Buddha spent some time at Lampang before coming to Chiengmai in Tilok's reign.

The omission of Lamp'un as a resting place for any of the three images points to the fact that they were only known in the North after that place had sunk into decay as a result of its conquest by Mangrai at the end of the xiiiith century.

In the case however of the *P'ra Kéo Sé T'äng Kamanī* the claim is made that it was brought to the North by Nang Cham Tevi, the Môn princess whose arrival at Lamp'un from Lawō (Lop'burī) at the end of the viith century is taken as a symbol of the conquest of the early Lawa inhabitants by the Môn, who came from the South and ruled the North of Siam until they in their turn were conquered by Mangrai at the end of the xiiiith century A. D. The Jinakālamalinī begins with an account of the legendary circumstances which preceded the birth of Nang Cham Tevi, from whose coming to Lamp'un onwards a complete list of rulers of that town is given up to the coming of Mangrai. Their history is given in detail in another Pali chronicle, probably of the xvth century, by a Bonze of Chiengmai named Bodhīramsī—also translated by Professor Cœdès, and entitled "Cāmadēvīvaṃsa". No image of this name is men-

tioned in either chronicle, but the Jinakālamalīnī, in relating the history of King P'ra Mtiang Kéo in the early xvth century, does refer to a statue of the Buddha named *P'ra Sikhi*, one of five statues made out of a black stone upon which Our Lord sat when he taught the law in lower Siam. It is stated to have been taken to Burma by King Anuruddha, who hearing of the piety of the Lamp'un Buddhists, returned it to North Siam. Nang Cham T'evi is stated to have been at Lampang at the moment when it arrived, and to have deposited it there in the Sanctuary on the West bank of the river. It was removed to Ayut'ya in 1515 at about the same time as the *P'ra Kéo Sé Täng Kamanī*, which itself had been taken off to Ayut'ya, was re-established in Chiengmai in connection with the Wisaka ceremonies. There are thus certain vague coincidences between the history of the *P'ra Kéo Sé Täng Kamanī* and the *P'ra Sikhi*; but nothing more.

The last paragraph of the chronicle of *P'ra Kéo Sé Täng Kamanī* associates that image with the *P'ra Sihing* and the *P'ra Silā* as responsible for the prosperity of Chiengmai. The fact that no mention is made of the Emerald Buddha points to a date subsequent to its removal from Chiengmai as the date when that chronicle was composed.

In the opinion of P'ra Maha Mui and other Lao authorities in Chiengmai, the image at Wat P'ra Singh which was mutilated in 1922 by brigands in search of hidden treasure and since restored is a *P'ra Tiem* and not, as generally supposed, the Ceylon Buddha *P'ra Sihing*. According to these authorities the *Tammūn* relating to that image is explicit in its description of the P'ra Sihing which differs in important points from the extant image at Wat P'ra Singh. In their opinion the Ceylon Buddha has been absent from Chiengmai for a time the length of which is unknown.

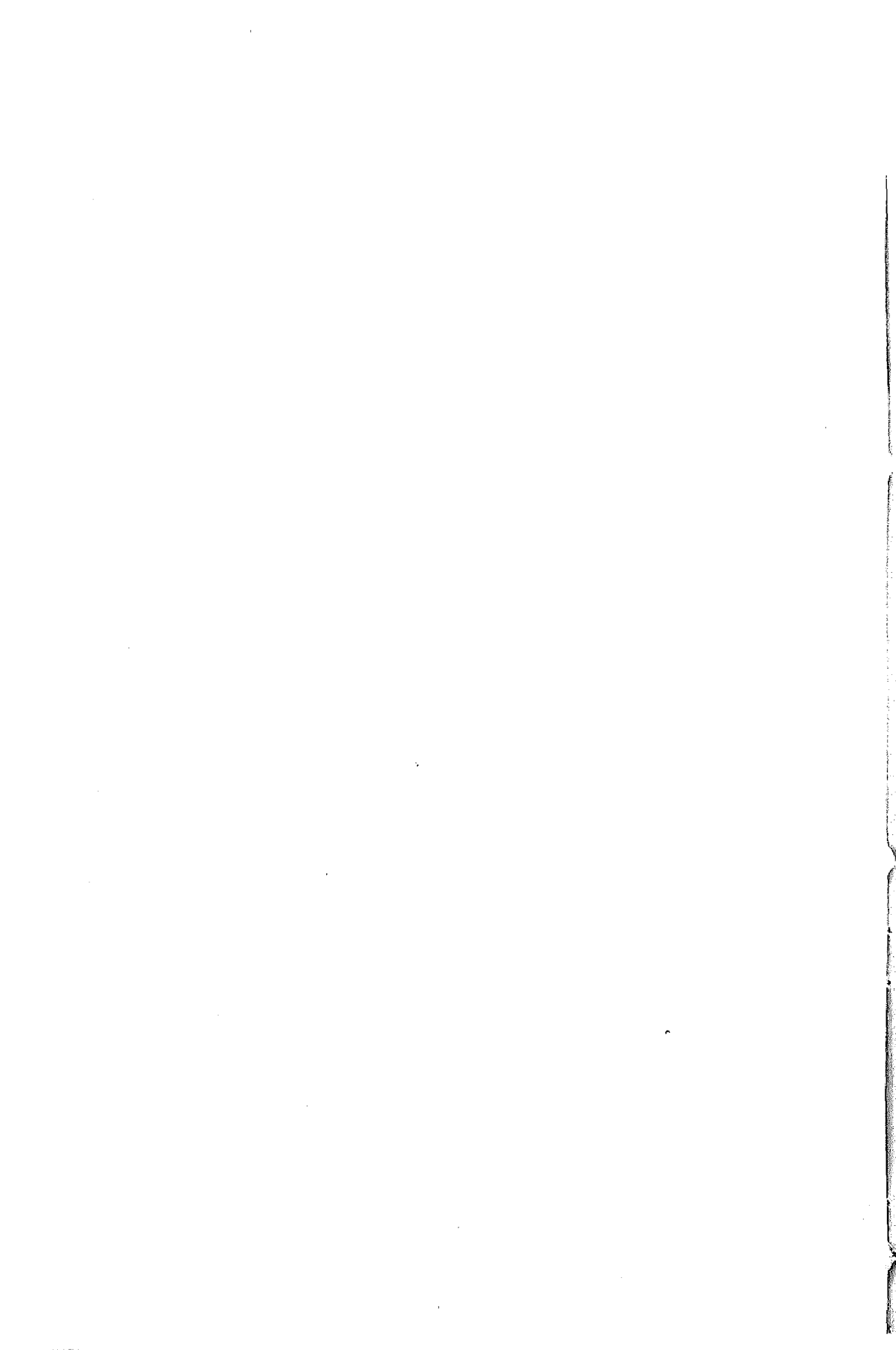
The most serious question raised by the chronicle of the Stone Buddha (*P'ra Silā*) is the fact that no mention is made of it in either Jinakālamalīnī or Cāmadevivamsa, nor, so far as is known, in any secular chronicle.

The fact that the Pali chronicle of the Stone Buddha was not composed until the year 1785, coupled with the silence of the religious and secular chronicles above-mentioned, would point to the supposition that it was deemed worthy of attention only after the removal of the more famous images from Chiengmai. The similarity of its

Pl. VI

Pra Sé Tǎng Kamani, Wat Chiengman, Chiengmai.

later history with that of the Emerald Buddha, as well as the relics reputed to be contained in it as in the more famous statue, would be calculated to stimulate popular interest in this interesting treasure.

It is a matter of interest also that both the treasures now kept at Wat Chiengman should be associated with rainfall. In the case of the *P'ra Silā*, the power to produce rain is constantly insisted upon in the Chronicle, and in view of the magic power conferred by the relics said to be contained in it the claim is not extraordinary.

My collaborators⁽¹⁾ in the work of translating the *Tamnān P'ra Silā* have produced a version in modern Siamese with notes upon archaic terms, etc. I have checked it with the Lao MS. of *P'ra Maha Mūn*, and am satisfied that to the best of my knowledge their Siamese transcription reproduces the Lao text accurately.

Chiengmai, 28 August, 1935.

E. W. HUTCHINSON.

---

(1) Nai Sangiem Sukhavaddhana and Nai Dokmai Srivicharn.

Pl. VI bis.

Pra Sé Tāng Kamanī, Wat Chiengman, Chiengmai.

พระโคตมะ⁽¹⁾ เจาคนเป็นครูแห่งเราทั้งหลาย บำเพ็ญหือ เต็มแถวอง
 บารมี⁽³⁾ ขรรคมถมวด มีทานะบารมีเป็นคน คือพุทธกรณณะ⁽⁴⁾ ขรรคม
 ด้นกาดนานประมาณสี่อสงไขย⁽⁵⁾ แลนมหากบปปี⁽⁶⁾ แดว ก็เด็งยังด้พ
 พัญญ⁽⁷⁾ ตัญญาณ แทบเคา ไมครมหาโพธิแดวพระกักระทำพุททกิจ ห้า
 ประการนทุกวัน ๆ แด ๆ

คือในกาดเมื่อเข้าพระเจ้าจะเดินไปบิณฑบาตร เมื่อยามเย็น พระพุทท
 เจาเทศนาขรรคมแกบรัชท เมื่อชะดุม⁽⁹⁾ ค่ำด่อนภิกษุทั้งหลายด้วยคามตน
 ว่า “อุปมาเทน สัมปาเทต⁽¹⁰⁾” นน เมื่อเที่ยงคนแกบญหาแกเทวดาทง
 หลาย

เมื่อจกไกลรุ่งพระเจ้าตั้งดู⁽¹¹⁾ สรรพบุคคลผู้อนจกถมรรค⁽¹²⁾ ผดแเดะเด็ง
 ดูอสรพบุคคลผู้อนบถถึง⁽¹³⁾ มรรคผด พระพุททเจาเที่ยงยอม⁽¹⁴⁾ กระทำ
 พุททกิจห้าประการนทุกวัน ๆ แด ๆ

(1) โคตมะ ผู้ชนะ คือลัวง ถึงฟ้าแล ดิน (2) หือ (เต) ให้ (3) บารมี คุณ
 ความดีที่ควมบำเพ็ญ ๑๐ อย่าง คือทาน ศีล เนกขัมม (การออกจากกาม คือ บวช)
 ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา⁽⁴⁾ กรณณะ กรณณะ การอันพึง
 ทำ หุระ หน้ท (5) อสงไขย นับไม่ถ้วน หรือ ๑๐๐๐๐๐๐๐²⁰ (6) กัปป
 (เม) กัลป์ (ส) การกำหนด. ยุคทั้งสี่ คือกฤตยุค ๑.๗๒๘.๐๐๐ ปี เตรตายุค
 ๑.๗๘๖.๐๐๐ ปี ทวปรยุค ๘๖๔.๐๐๐ ปี กัลปียุค ๔๓๒.๐๐๐ ปี รวม ๑ มหายุคมี
 ๔.๓๒๐.๐๐๐ ปีเท่ากับ ๑ กัลป์ (7) สัพพัญญู ความรอบรู้ทุกสิ่ง (8) เค้า โคน
 (9) ชะลุมิ ไกล พลบ (10) อุปมาเทน สัมปาเทต ท่านทั้งหลาย อย่าประมาท
 (11) ตั้งดู เพ่ง. หมายถึง. (12) มรรค ธรรมอันฆ่าเสียซึ่งกิเลส. เป็นชื่อแห่งโลกุตตร
 ธรรมคู่กับผลมี ๔ ชั้นคือ โสตาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค
 (13) บถถึง ไม่ถึง (14) เที่ยงยอม มั่นนอน

พระพุทธรูปเจ้าคนประจัญเป็บัญญัติมะรหำประการแล้ว สอนใจ⁽¹⁾
 ยังคนแแต่เทวดาผู้เป็นเวไนย⁽²⁾ บุคคลอื่น & วัสดุ⁽³⁾ แแต่กกก นพพานใน
 ท้าวมกตางไมรงทงสองตน อนมในบาไมค่าตวน⁽⁴⁾ แห่งเจ้ามตตทงหลาย
 ในเมืองกุสินาราย⁽⁵⁾ อนควรต่นุก พระยามตตทงหลายกเด็กชาก⁽⁶⁾ ตั้งตัก
 การพระศัพพะพุทธรเจ้า

พระยามตตทงหลายกระทำฅาปนกิจ⁽⁷⁾ แแต่ กผิดกน เหตุชาคุพระพุทธร
 เจ้าแแต่ พระยาแปตคนผู้นนพงวุดงน

คือพระยาชชาติศัตรู ผู้เป็นเจ้าเมืองราชคฤห์ กิต พระยา ผู้เป็นเจ้า
 เมืองถิจฉวกิต พระยาคากย⁽¹⁰⁾ ผู้เป็นเจ้าเมืองกบิลพัสดุ์⁽¹¹⁾ กิต พระยาผู้
 ช้อวาลุตถย ผู้เป็นเจ้าเมืองวตถกปป์ กิต พระยาโกพย ผู้เป็นเจ้าเมือง
 รามคามกิต พระยาพราหมณ ผู้เป็นเจ้าเมืองเวพฐที่ปะถุถวนหกกิต พระ
 ยาปาเวยย ผู้เป็นเจ้าเมืองปาเวยยถุถวนเจตกิต พระยาเจตคนไซ้ไปยง
 ราชสาร หือแก่ พระยามตต ทงหลาย วาดงน “คูชาทงหลายจกกระทำ
 สฎูป⁽¹²⁾ ได้สารวิกรชากุ⁽¹³⁾ พระพุทธรเจ้าแห่งเราแแต่ เพื่อตั้งการะบูชา
 ครบยา⁽¹⁴⁾ แแต่ มหาราชทงหลายจง หือชากุ พระพุทธรเจ้าแก่คูชาคืออะ⁽¹⁵⁾”

(1) ใจๆ เนื่องๆ บ่อยๆ (2) เวไนย (เม. วนนย) ผู้ควรทรมาน ผู้พึงตัดได้
 ลอนได้ (3) วัสดุ (อ่านว่าวัดสะ) ฝนหรือปี (4) ศาลวัด ชื่อป่าในอินเดีย (ต้นรัง)
 (5) กุสินาราย เมืองที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน (6) ชาก งามนุษย์ หรือ สัตว์ ที่ตายแล้ว
 (7) ฅาปนกิจ การเผาศพ (8) ผิดกน (ต.) ทะและกัน แแต่แย่งกัน (9) ราชคฤห์
 ชื่อเมืองหลวงในแคว้นมคธ ครั้พุททกาล (10) ศากย (สาकยะ) ชื่อกษัตริย์ พวก
 หนึ่งในเมืองกบิลพัสดุ์ ซึ่งเปนเชื้อสายพระพุทธเจ้า (11) กบิลพัสดุ์ ชื่อนครที่พระ
 พุทธเจ้าสถิตอยู่เมื่อทรงเพศชราวาศ (12) สฎูป อิฐหรือดิน ที่ก่อเป็นรูปสูง เจตีย์
 สถานที่บรรจุพระธาตุ. (13) สารวิกรชากุ พระอัฐฐิธาตุของพระพุทธเจ้า. สารวิก เกี่ยวกั
 ร่างกาย (14) ครบยา (ต) เคาพยามกร (15) เตื่ออะ (ต) เถอะ

วอนจุกตน (1) แด

พระยาเจ็ดคนนั้น ต่างคนต่างใครได้ชาติทางมรดก ก็ผิดกับพระยามด
ทงหลายหน (2) แด ยังมีพรหมณผู้หนึ่งชื่อว่า โทณพรหมณ (3) เป็นอา
จารย์แห่งท้าวพระยาแปดคนนั้นกล่าววาจาถึง “มหाराชทงหลาย บังจะ
ผิดกัน เหตุชาติพระพุทธรเจ้าตนมีบุญและประกอบไปด้วยขันตเมตตากรุณา”
และว่าอนแตรกรางบ (4) อนผิดกันแห่งพระยาผู้หนึ่งแล้ว แด จึงหอบแบ่ง (5)
นาฬิกาอันหนึ่งแล้ว จึงดวงชาติพระเจ้า แจกแก่พระยาทงแปดคนนั้นก็เป็น
แปดส่วนหอบได้มอกันแล้ว

พระยาทงหลายมีใจมจจัน (6) ยินดีแล้ว เอาชาติอันเป็นส่วน แห่งตน ๆ
แล้ว ก็เมื่อผู้ (7) เมืองแห่งตน ก็หอบสร้างเจดีย์ (8) อนงามในเมืองแห่งตน
ก็ (9) ชาติพระพุทธรเจ้าแล้วก็ไหว้ นบครบยำ บูชาสักการด้วยเครื่องบูชา
ทงหลายเป็นคนวาบจจยทงดี (10) แด

ด้ารวกชาติทงหลาย ผู้อันเกิดแต่ตน พระพุทธรเจาน มีประมาณ แปด
โทณะ, (11) โทณะแตอนมีประมาณ ๑๒ นาฬิ นาฬิแตอนมีประมาณ ๔ คูม
ป๊ะ, คูมป๊ะแตอนมีประมาณ ๘ กำมือ

(1) วอนจุกตน (ต.) วาดังนั้นทุกคน (2) หั้น (ต.) นั้น (3) โทณพรหมณ
พรหมณผู้ให้หน้า, โทณมุข หัวหน้าหมู่บ้าน ๔๐๐ ตำบล (4) รัย ระเบียบ (5) แบ่ง
(ต) ทำ (6) จมจัน (ต) ชมชื่น (7) เมื่อผู้ กลับไปยริ (8) เจดีย์ เจดีย์
(ม) ที่เคารพนับถือ (9) จุ บรรจุ (10) บูชาด้วยสิ่งดี เครื่อง อาลัยของบรรพชิต ๔
อย่าง คือผ้าห่ม, อาหาร, ที่อาลัย, ยาแก้ไข (11) โทณะ (ม) เครื่องตม มี ๔
อาพทก. ๑ อาพทกเท่ากับ ๔ นาฬิ (นาฬิ=ชาน)

ในโทณะอันมีธาตุใหญ่ & นาวี ธาตุปานกลาง & นาวี ธาตุน้อย ๖
นาวีจุนแด

ธาตุใหญ่มีประมาณดีตีบนาวี ธาตุปานกลางมีประมาณดีตีบนาวี ธาตุ
อันน้อยมีประมาณดีตีบนาวีแด

ธาตุทั้งมวลมีในโทณะทั้งหลายแปดอันนั้น ประมวลรวมมาในท่อนเดียวกัน
กัน มีประมาณร้อยละ (1) แปดนาฬิก

ประมาณแห่งธาตุพระพุทธรเจ้าของเรา มีวณณ ดังน ธาตุอันใหญ่มี
ประมาณเท่าเม็ดถั่วกว้าง ธาตุอันปานกลางมีประมาณเท่าเม็ดเข้าดำรหัก
แก้ง (3) ธาตุอันแควนน้อย (4) มีประมาณเท่าเม็ดพริกขี้เม็ด

รศมี (5) แห่งธาตุมดกน ธาตุอันใหญ่มีวณณดังคำ (6) ธาตุอันปานกลาง
มีวณณดังมูก (7) ธาตุอันน้อยมีวณณดังดอกแก้ว

พระดำรรักธาตุในตนพระพุทธรเจ้าอนทวงพระยาหากเผาดงอนกต จกคต
แปด (8) หมัน (9) และเทา กบมี ธาตุทั้งหลายมีวณณดังคำ มีวณณดัง
มูกก็อยู่แด ธาตุทั้งหลายนั้นเป็นอันเรยวายไปในทิศานุทิศ (11) ทั่ว
ประการอนมากด้วยอริษฐาน (12) แห่งพระพุทธรเจ้าแด

ธาตุทั้งหลายพุ่งนแปดอันคือ นตาธาตุ ดูกหนาผากกต ธาตุตูกตามมต
สองอนกต ทนค ธาตุเขยวแกวดีเต็ม กต ธาตุตูกคอก กต ยง

(1) ร้อยขาว (๓) ร้อยยี่สิบ. ขาว=ยี่สิบ (2) วัณณ (เม) ความงาม แสง ชนิด
ประมาณ กำหนด (3) หักแก้ง หักแก้ง (4) แควนน้อย อย่างย่อมหน้อย (5) รศมี
แสง แสงสว่าง (6) คำ (๓) ทอวงคำ (ตอง=ทอวงแดง) ๖ ล ๖ (7) มูก หอยชนิด
หนึ่ง (8) แปด (๓) เป็อน ติด (9) หมัน ขี้ขม่า (10) เท่า ขี้เท่า (11) ทิศานุทิศ
ในทิศน้อยใหญ่ (12) อริษฐาน ความตั้งใจ ความจงใจ (13) ทันต ฟัน (14) เล่ม (๓)
อัน, ขี้.

บ่ย์อ๋ย (1) ยงเป็นแท่งค้อยู่แด

พระยากำวณณดีดี คนเป็นเจ้าเมืองดงกาท่วปี เขาชาคุดูกหน้าผาก
พระพุทธรเจ้าไป ประดิษฐานไว้ ในตะอูบ (2) คำโน ปราสาท คุ่ม (3) น้อย แห่ง
คนแต

ชาคุดูกตามมัดเต็มหนึ่ง อยู่ในดาวตงส์ (4) อันเทวดาทงหลายหากบูชา
ด้กการ ชาคุดูกตามมัดเต็มหนึ่ง อยู่ในอุปาราม (5) อันชาวตงกาหากบูชา
ด้กการแต

เขม วหโย อันว่ามหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อว่าเขมะประกอปร ด้วยกรุณา
มั่งโยชน (6) ธรรมด้นแตว มีพะหยา (7) กมากกถือเอาแตวดด้วยตั้ง ชาคุดูก
เขยวกาซ่าย (8) แห่งพระพุทธรเจ้าแต่เจ้าเซ็งตะกอนมาไว้อุบฏฐาก (9) แด

ทันตชาคุดูเต็มหนึ่ง พระยาหากกระทำด้กการบูชา ทันตชาคุดูเต็มหนึ่งชาว
กันทร (10) หากกระทำด้กการบูชา ทันตชาคุดูเต็มหนึ่งนาคทงหลายหากกระทำ
ด้กการบูชา ทันตชาคุดูเต็มหนึ่งชาวตงกาหากกระทำด้กการบูชาแด

ยงมมหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อว่าสระวะญ เปนอันเทวดาลิก (11) แห่งพระมหาสารี
บุตร (12) เถรเจ้า มีฤทธิ์มาก ได้ปฏิสัมภทา (13) แดวกเอาชาคุดูกดำคอแห่ง

(1) บ่ย์อ๋ย ยังไม่ละเอียด (2) ตะอูบ (ต.) ตะออบ, ตะลั้มมีเซ็ง มีขอต
(3) คุ่ม (ต) วิริ (4) ดาวตงส์ ดาวตงส์ ชื่อ สวรรค์ชั้นที่ ๒ แห่ง สวรรค์ทั้ง หก ชั้น
(5) อุปาราม อุป เจดีย์ที่บรรจุพระธาตุ (6) สรีโยชน (ม) เครื่องพิฆนคือกิลเลส ๑๐
อย่าง (7) พะหยา ปัญญา (8) ก้ำซ่าย ซ้างซ่าย (ต) (9) อุบฏฐาก (ม) ผู้
บำรุง ผู้ดูแล ผู้ค้ำจุน (10) กันทร (กันทอน) ถ้ำ ซอกเขา (11) อันเทวดาลิก ผู้อยู่
กับครุ, ศิษย์ (12) สิริบุตร ชื่อพระธิดาสาวฝ่ายขวาของพระพุทธเจ้า (13) ปฏิสัมภทา
ปัญญาอันแตกฉาน ๘ อย่าง อรรถ, ธรรม, นิรุกติ, ปฏิภาณ,

พระพุทธเจ้า แต่เดิมาซึ่งตะกอน มากกว่าแต่ของหัตถ์⁽¹⁾ มาประดิษฐานไว้ใน
กัญชุกระเจดีย์ ในมหายังคะเจดีย์แต่

ชาตุทงหลายตางพ่อง⁽²⁾ ไปอยู่ในมัชฌิมประเทศ⁽³⁾ ด้วยอันควร ชาตุทง
หลายตางพ่องไปอยู่ปัจฉิมประเทศ⁽⁴⁾ เพื่อหอบเป็นสุขแก่คนผู้มก⁽⁵⁾ บุญ
ทงหลายแต่

ชาตุทงหลายตางพ่องไปอยู่เมืองนาค ชาตุตางพ่องไปอยู่สัตว์วรรค์เทว
โลก ชาตุตางพ่องไปอยู่ในลังกา เพื่อเป็นทิศสุขประโยชน์⁽⁶⁾ แก่นาค
และเทวดาและคนทงหลาย

ตา⁽⁷⁾ ชาตุแปดส่วนอันโทณะพราหมณ⁽⁸⁾ หอบแก่ท้าวพระยาทงหลายแปด
คนนั้น พระยาอชาตศัตรูทนมัยคือนัก ก็นำเขามายังชาตุส่วนอันถึงแก่
คนนั้นมาสู่เมืองราชคฤห์ แห่งคนแห่

เมื่อพระพุทธเจ้าตนเป็นที่เบ่ง⁽⁸⁾ แก่โลก นิพพานไปแล้วสิ้นประมาณ ๗
ปี ๗ เดือน ๗ วัน พระยาอชาตศัตรูทนมัย⁽⁸⁾ นำมาคือว่านิมนต์มายังพระ
อรหันต์⁽⁹⁾ เจ้าทงหลาย มีพระมหากัสสป⁽¹⁰⁾ เกรเป็นต้นแล้ว พากันบูชา
พระธาตุเป็นอันมาก คือทานแก่พระอรหันต์เจ้าทงหลายก็มากนักแต่

(1) หัตถ์ (๒) ฟัน (๒) ลมพ่อง (๓) บางคน บางอัน บางชั้น บางล้วน (๓) มัชฌิม
ประเทศ ประเทศที่อยู่ระหว่างกลาง ถือกันว่าอินเดีย (๔) ปัจฉิมประเทศ ประเทศที่
อยู่ปลายเขตตหมายถึงอยู่นอกอินเดียกลาง (๕) มก ชอบ พอใจ รัก (๖) หิตสุข
ประโยชน์ ประโยชน์ เกื้อกูลแก่ความสุข, หิต: เกื้อกูล, ประโยชน์ผลดี (๗) ล้า
ปม นัก มาก (๘) เข็ม ฟัน (๙) อรหันต์ ผู้สำเร็จพระนิพพาน (๑๐) กัสสป
พุทธสาวก ผู้อุปประทานในสังคายนาครั้งแรก

พระยาอชาตศัตรูคนมีพระยาอนันต์ คนเป็นใหญ่แก่ชาวเมืองราชคฤหิ
บังเกิดใจเป็นกุกุศฉนทจกหือสว่างเบงพระพุทธรูป ก็หือไปนำเอามายัง
หินพิมพการแต่่มหาสมุทรแด

พระยาอชาตศัตรูหือสว่างพระเบงพระพุทธรูปตนน ไปบิณฑบาตร ในเมือง
หือเบงรูปเจ้าอนนท (1) ถือบาตร ยนอยุ่ข้างชาย

พระยาอชาตศัตรู หือเบงรูปข้าง นาคาครี นอนอยุ่ข้าง ขวาเบง หึง
หือเบงรูปทงดำม ในหินก้อนเดียวกนน

พุทธรูปพมพหึงสูงประมาณคืบาย (2) ล้อมมือขวาง (4) รูปทงดำม
ดวงขวาง (5) มีประมาณคืบหนึ่งแด

พระอรหันตเจ้าทงหตายกิด พระยาอชาตศัตรูกิด ก็เอาพระพุทธรูปเจ้า
มาตงไว้เหนือแท่นแด ก็เอาพระชาติเจ็ดดวงมาตงไว้ในภาชนะคำ ตงไว้
ต้องหน้า (6) พระพุทธรูปศิลาเจ้าแดกอิษฐานหือชาติทงหตายเขายุ่ในตน
พระพุทธรูปศิลาเจ้าแด

ตาชาติทงหตายเจ็ดองคนน ชาติดวงหนึ่งเข้าไปอยุ่ในหัวพระศิลาเจ้า
ดวงหนึ่งเข้าไปอยุ่หน้าผาก ดวงหนึ่งเข้าไปอยุ่ในอก ต้องดวงนั้นเข้าไป
อยุ่ในจอมบ่าทงต้อง ต้องดวงเข้าไปอยุ่หว่างหัวเข้าทงต้องแด

ในเมื่อชาติเจ็ดดวงนั้น แตะเข้าไปอยุ่ในตนศิลาเจ้าตงอน พระศิลาเจ้า
ก็เสด็จชนไปลี้กลางหาพอกกระทำอิทธิทธิขแด ก็ตงมาตงอยุ่เหนือแท่น
เดาแด

(1) อานันท์ อานนทฺ์ ชื่อพระสาวกผู้อุปฐากพระพุทธเจ้า (2) นาคาคิริ ชื่อ ช้าง ที่
เรียกว่า นาคาคิริ อันเป็นของพระยาอชาตศัตรู (3) ป้าย (ต) เศษ (4) มือขวางฝ่ามือ
ส่วนขวาง (5) ล้อมขวาง (ต) ทางขวาง. (ลวง=ทวน) (6) ล้อมหน้า (ต) ตมหน้า
(ล้อง=ตม)

พระยาอชาตศัตรู^(๑) ครุฑนันทหรือกระทำที่ประดิษฐานพระศิวะเจ้าในเงอม
 คอยที่ผู้ตั้ง อันคนผู้ใดผู้หนึ่งบ่อาจเพอจากชนเขาได้ แด้วหรือกระทำที่
 บูชาไว้ภายในเบองตำแหด

ปายลุน^(๒) แตนนมมหาเถรเจ้าทั้งหลายตามคนจะเดินไปในประเทศที่นั้น
 เพอจักไห้วพระพุทธรูปเจ้าและธาตุทั้งหลาย ถ้าเถรเจ้าตามคนนั้นคนหนึ่ง
 ชื่อว่าศัตรีวงได้ คนหนึ่งชื่อว่าเววัดต คนหนึ่งชื่อว่าญาณะคัมภีระ เถร
 เจ้าทั้งสามคนนั้นไปไห้วพระพุทธรูปและพระธาตุในทิศานุทิศน้อยใหญ่ในที่
 นั้น ๆ แด้วก็มาถึงเมืองราชคฤห์ ก็มาไห้วพระพุทธรูปศิวะเจ้า อันอยู่ใน
 เงอมคอยทนน เถรเจ้าทั้งสามก็ผาถนา^(๓) เพอจักเอาพระศิวะเจ้า ก็เอาผ้า
 สึงขวัญ^(๔) สามแผ่นซ้อนกันปูแดวกโถมน^(๕) ยกยอคุณพระพุทธรเจ้าแด้วกระ
 ทำอราธนา^(๖) พระศิวะเจ้าว่าดังนี้

พระพุทธรเจ้าคนใดประกอบปรัดด้วยพระมหากฤษณาในหมู่สัตว์ทั้งมวดแแ
 ประกอบปรัดด้วยดีพญญุตัญญาณ อันเปนนัยญะย^(๗) ธรรมทั้งมวด อัน
 นำมายังหิตระกูลประโยชน์แก่โลกทั้งมวด เทียง ย่อมประจัญแบบญจวิหะ
 มารหัวประการแด้ว เทียงย่อมตั้งสอนให้อเนยยสัตว์ถึงอาณุปาทิเสถสนิพ
 พานธาตุ

(1) เงอม หิน หรือดิน ที่มี ช้างบน จะโรก ออกมา (2) ปายลุน (๓) ภายหลัง
 (๔) ผาถนา (๕) ปราธนา (๖) สึงขวัญ ผ้าคลุม กันหนาว ที่ พระใช้ท่าย บน จีวร
 (๗) โถมน โถมนการ การชมเชย (๘) อราธนา โปรดปราน นัยถือ บูชา การ
 อ่อนน้อม (๙) เชื้ออเชิญนิมนต์ อ้อนวนอน (๑๐) ญะย ธรรมความรู้ ให้ โญยธรรมก็ได้

ข้าแต่พระศิวเจ้าคนเป็นเทพ (1) แห่งโลก เจ้าคุณ (2) มาก คน
เป็นรูปแห่งพระพุทธเจ้า เจ้าจึงกระทำหีบเป็นหีบสุขประโยชน์ แก่นคน เป็น
คนว่าท้าวพระยาทางหลายในประเทศอันอันแต่ เจ้าจึงลงมาตั้งคหะ (3) แก่
ชาวทางหลายแต่เดชะ

ในกาลนั้นพระศิวเจ้า ก็กระทำฤทธิขึ้นไปสู่อากาศแล้ว ลงมาตั้งอยู่
ภายใน (4) ฝาผนังแห่งมหาเจดีย์เจ้าทางสามเป็นองค์จรรยบายเคยมืด

พระมหาเจดีย์ทางสามคนนั้น ก็ประกอบไปด้วยได้มนต์อันดีแล้ว ก็มาบอก
ชาวสามอันนั้นแก่พระยาอชาตศัตรูคนเป็นเจ้าเมืองราชคฤห์นั้นแต่

พระยาอชาตศัตรูคนโดยนชาวสามอันนั้น ก็กล่าววาทัน "ผู้ว่าพระ
ศิวเจ้าเฝือกเพอจกกระทำตั้งคหะแก่ท้าวพระยาทางหลายดังอน ชยา อัน
ไปแห่งพระศิวเจ้านั้นเป็นการตลกแหด"

"คน (6) อันว่าชยาอันไปอยู่ที่คหะแห่งพระศิวเจ้านั้น สุนทร (7) เป็นอัน
ดีแหด ผู้ว่าเจ้าทางหลายอาจเพอนำไปได้ดังอน จึงนำไปเดชะ"

พระมหาเจดีย์ทางสามคนกล่าวว่า "เราทางหลายก็อาจเพอจกนำเอาพระ
ศิวเจ้าไปได้แหดมหาชยาอัน" พระยาอชาตศัตรูกับชาตักการพระศิว
เจ้าแล้วกับชยามหาเจดีย์ทางสามคนแล้วก็ส่งมหาเจดีย์ทางหลายไปตั้งที่
มหาเจดีย์ทางสามไปด้วยตั้งที่คหะดังกาดอกอยู่ ในดังกานันแต่

พระยอนราชวิธามหาเจดีย์ทางสามนำเอาพระศิวเจ้ามาตั้งอน ก็หีบ
นิมนต์เจดีย์ทางสามมา บูชาพระศิวเจ้าแล้ว ก็บูชามหาเจดีย์ทางสาม

(1) เข็ญ (๓) พึง (2) เจ้าผู้ตน(๓) เจ้าทุกคน (3) สวรรค์ การชุมนุม การสะสม
เรื่องย่อ การรักษา ช่วยเหลือ รักใคร่ (4) ปายอน (๓) ชัยชนะ (5) จัวย (๓)
ยศ. เกียรติยศ (6) คมนิ (คมะนะ) การไปมาถึงเช่น คมนาคม (7) สุนทร คำพูด
งามดี, น่ารัก, น่าชื่นชม

พระยาตะเข็ของกนิมนตพระศัตาเจ้าเพื่อห้อยอยู่ในเมืองของตน เกรเจ้าทง
 ดำกับปูผ้างฆาฏิต่างกนิมนตพระศัตาเจ้า ๆ กัถยอง (1) ฆันตุ้อากาศแตวกั
 ดงมาตุ้ผ้างฆาฏิต่าแหด

พระยาตะเข็ของหนีเป็น (2) อักจรรยดงอน กิมบตได้มนัถ ยินด แตวกตั้งเถร
 เจ้าทงดำไป พระมหาศัถะวงัสะเจ้ากัเอาพระศัตาเจ้าได้ในบาตรแตวกัพา
 มาดิงเมืองลัษนาลัย คือเมืองชะเตียง (คือศัวรวรคโถก) หนีแหด

พระยาชะเตียงกับฐาพระศัตาเจ้าแตวกัฐาเถรเจ้าทงดำตน แตวกัตั้ง
 หอมมา เกรเจ้าทงดำมาดิงเมืองนคร (3) รวด (4) เอาพระศัตาเจ้าไว้ในเมือง
 นครนัถนถากาดนากบองหน้าแต่นมา ในเมือหมันดง ได้ไป กินเมือง
 นคร เจ้าหมันดงหือคนมาไหว้ดำบอกชาวพระศัตาเจ้าแก่ พระยาโลกคิตต
 กะ (คือพระเจ้าคโถกราช) พระเจ้าคโถกราช จึงหือไปนำเอาพระศัตา
 เจ้าคนนั้นมาไว้ในโรงอุโบสถวัดป่าแดงหลวง ในการเมือพระมหาญาณะ
 โพิชยู้วัดป่าแดงหนีแหด

พระยาโลกคิตตกะหือหมันคำป่าเวียงคิน เอาพระศัตาเจ้าไปหือแก่พระ
 มหาญาณะโพิชเจ้าแหด

พระมหาเถรญาณะโพิชเจ้า กัหือส่งพระศัตาเจ้าหนีแหด ในขณะยาม
 หนีห้าฝนใหญ่กัตกดงมามากนักแหด

อำมาตย์ใหญ่ผู้หนึ่ง ชื่อว่าหมันดำวิมตคิตติ สังฆการ (5) หนีหือแบ่ง
 วิหาร เพื่อหือเป็นที่อยู่พระศัตาเจ้าในอาราม วัดหมันดำวิมต แตวกัไปนำเอา

---

(1) สยอง (ต) ผยอง เตะขัน ลอยขัน (2) หนีเป็น เห็นเป็น (3) เมืองนคร
 จัหวัดลำปาง เขตลาคันคร (4) รวด (ต) เร้วไว เช่นรวดเตียว (5) สังฆการี ผู้ทำการ
 สงฆ์

พระศิวเจ้ามาไว้ในวิหาร (1) นน เพื่จะหอรุ่งเรือง แก่คำสนาธิบ ๆ ไปพอ
๕๐๐๐ พระวิธิด้าแหด

พระมหาธัมมเจ้าตนเป็นสังฆปริณายก (2) ในวัดหม่นส่ารตนชอ พุทธญาณ
กัไดไปกินหวอด (3) ส่วนดอกไม ก็นำเอา พระศิวเจ้าไปบูชา สักการแล้ว
ปายตุณกหือเอาคนมาไว้วัดหม่นส่าร ดังเก่าเด้าแด เพื่จะหอรุ่งเรืองแก
คำสนาพระพุทชเจ้าเด้าแด

ในกาลบดินพระยาคน ประกอบปรชอบ ธรรมช่อว่า โดกคิตตกะ (คิตโตก
ราช) ตนเป็นจ่าหมายแก่นวบุรี (4) เชียงใหม่ ท่านม่วส่ารท (5) อองฮาจ
แกตอวกตา มีบุญก้มาก มีพระยาคนตาดหดกแหดม ประจัญแบชาเศกทง
หลายท่านกได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินในเมืองเชียงใหม่ตานนาไทย หือตง โคม
ไฟและคนกตวยตนชออยแต่กุมองหวดงนนไป ตราบค่อเต้า (6) ึงหวดหม่นส่าร
นนแด กจึงไปนำเอาพระศิวเจ้ามาไว้ในหือพระแก้ว ในคุ่มหวดงแห่ง ตนใน
บกดเมต (7) กบูชาสักการมากนกกแตทวพระยาคนเป็นตูกหัดานแหदन ก
เที่ยงยอมบูชาสักการมากนกกตราบถึงในกาลบดินแด

ตงแรกแต่นนมาพระยาธรรมิกราชเจ้า กหือสร้งพระศิวเจ้าทุกบ ใน
กาลโตฝนบ่ตกกหือสร้งพระศิวเจ้าในกาลนนั้น ฝนก่ตกตงมามากน ก ผู้ใด
มีบุญญาแะจกจ่ายเบง (8) บูชาพระศิวตงอนกบมสังคนแด

พระศิวเจ้าองคน ทวพระยาบชชทุกเมอส์บคนมาตราบถึงในวอนนคม
อานุกาเวเตชชอศัจรวรยหาทจกเป็รียบเทียบบได้แหด ผู้ มีพระยาคนเบงสัง
การบูชามากนกกแหด

(1) วิหาร ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปคู่กับโบสถ์ (2) ปริณายก ผู้นำบิวิธ หรือหน้า ผู้
เป็นใหญ่ (3) กินหิวัด (ต.) ปกครองวัด (4) นวบุรี เมืองใหม่ (5) วิสาขท (วิสาขะทะ)
มิสตี ฉลาค ช่านาญ แกลัวิกัลล้า (6) ต่อเต้า (ต) ตลอด (7) ปักัดเม็ต ป้มะเมียง
(8) บ่เบง (ต) ไม่บั้งควร

เชียงใหม่เมืองเชียงใหม่ถูกตั้งตามตำนานบอกทุกประการ บัณฑิตแห่ง
 เมื่อได้ตำนานและพบพระศิวะแล้ว ผู้ศรัทธา (1) หาดยคนเกิดความเลื่อม
 ใสได้สร้างเทียมนหินห้ายองค์ ในศักราชเดียวกันนั้นอุบาสกผู้หนึ่งชื่อว่า
 พระนายนกคณานุกร (คือพระยาดำรง ๗ เด่นาเชียงใหม่) ห้อยข้าง
 เขาขี้เหล็ก (2) (3) พมพเอาคัมภีร์พระศิวะแล้วห้อยข้างห่อ ห่อขนด้ามองค์
 ค้อมมาถึงบจจ ไทโย (4) ว่าบเตาได้ลี้ จุดศักราช ๓๒๙๔ คิว พระยาดัง
 ชาย ๗ เด่นาเชียงใหม่ห้อยข้างขวก (5) หินดั่งรางขนแถมองค์หนึ่ง เหมือน
 กับพระศิวะองค์เก่าบผิดไหน เทว่า (6) องค์เก่าเป็นหินดั่งธรรมชาติแท้ องค์
 ใหม่เป็นหินดั่งด้าม (7) ผิดกันเท่านั้น ในศักราชเดียวกันนั้นกบฏทุ่งห้ายห้อย
 ข้างดั่งรางแถม (8) องค์หนึ่ง องค์นี้หนักดั่งเดียวกันกับองค์ใหม่ รวมทั้งเก่า
 ทุ่งใหม่พระศิวะเกิดมีด้ามองค์ พระอิริยาบถเหมือนพระศิวะแต่ห้อยด้วย
 ทองด้ามองค์ พระพุทธรูปอิริยาบถ (9) ๕ ๕ (10) เมอพระเปบิณฑ
 ภาร ในเมืองราชคฤห์ เทวทต (11) ห้อยปล้อยข้างนาพาคกรอนคกมันห้อยได้
 พระเจ้า มหาอานันท์ดั่งชีวิตร์ของท่านเพอพระเจ้าแล้ว เขารบหน้าข้าง
 ไหวนนนแด

(1) ศรัทธา ความเลื่อมใส (2) ขี้เหล็ก (๓) ขี้เหล็ก (๓) เต้า (๓) กต (๔) ไทโย
 ไทโยเหนือ (๕) ข่างขวก ข่างสลัก (๖) เทว่า (๓) ดั่งว่า เทว่า (๗) สม (๓) รวมเข้า
 ด้วยกัน ผสม (๘) แถม (๓) เต็ม (๙) อิริยาบถ อากษรเคลื่อนไหว (๑๐) กระทำ
 เทียม ในที่นี้หมายความว่าทำเพื่อระลึกถึง ไม่ใช่ปลอม (๑๑) เทวทต พระญาติพุทธเจ้าเป็น
 ปู่พี่ของพระองค์

THE CHRONICLE OF THE STONE BUDDHA.

The funeral of Our Lord was celebrated by eight Princes in Kusinārai, the Prince of which laid claim to the remains. His claim was resisted by the remaining seven Princes who sent a letter to say they were building a *Stupa* to contain the bones which they asked should be delivered over to them.

A Brahmin who was the Teacher of all the eight Princes proclaimed it unseemly for them to wrangle over the Master's Bones. He had a measure made from a golden cocoon shell which contained 32 handfulls. He then called for the Bones of Our Lord and distributed them equally in eight portions among the eight Princes.

They were all delighted and took back each his own share to his own country where it was deposited in Chetya made for the purpose.

Each of the eight portions of Our Lord's relics was what could be contained in sixteen cocoon shells—being five shells of large bones, five of medium, and six of small bones.—There were thus in all forty shells of large bones, the same of medium bones, and forty-eight of small bones. The size of the large bones was equal to that of a bean; of the medium ones to that of half a grain of rice; of the small ones to that of a cabbage seed. The radiance of the large bones was as of gold; that of the medium ones as of pearl; that of the small ones as of a white flower. These eight portions of the relics spread their radiance over all four quarters of the compass.....(the distribution is described in detail). The portion allotted by the Brahmin to P'ya Achātāsātrū was conveyed by him to his kingdom of Rachakūt (Rachakāhā). Seven years seven months and seven days after our Lord Buddha's death he invited all the Bonzes to venerate the relics of our Lord's Bones, and he distributed alms.

P'ya Achātāsātrū, who was wise in the eyes of his people, formed the pious design of fashioning a statue of Buddha, and sent to the sea for stone for engraving.

He had the master depicted in the action of begging in the city accompanied by the Lord Ananda with a begging bowl on his left, with the elephant Nārakiri behind him on his right—all three figures on the same stone surface a span and four inches in height and a span in breadth.

P'ya Achātāsātrū and the Bonzes placed the image above the altar, after willing seven of the sacred relics in a gold receptacle to enter into the stone through a recess in the face of the Stone Buddha: one entered into the head; one into the forehead; one into the breast; two into the shoulders; and two between the knees—The Stone Buddha forthwith rose into the open air to show its power; it then returned to its place above the altar.

P'ya Achātāsātrū had a shrine made for the Stone Buddha on an eminence upon a high mountain out of reach of the covetous. Down below he set up a platform for the worshipers.

Silawangso, Rewāttā, Nyānakāmp'ōn three "*Thera*" who were travelling from land to land worshiping the images and relics of Buddha came in the course of their travels to Rachakrūt and did reverence to the Stone Buddha on the Mountain Shrine.

Becoming desirous to obtain possession of the Stone Buddha, they spread out three yellow robes one upon another, and besought the Stone Buddha to come down to them. The Stone Buddha rose up in the air and descended upon the yellow robes spread out by the three *Thera*. They were overjoyed, and sent word of the happening by letter to P'ya Achātāsātrū—He, on receipt thereof, declared that if the will of the Stone Buddha was for sharing life in common with them, its departure was well; and he gave them permission to take away the Stone Buddha, if they had the power to do so.

The three *Thera* replied that they had this power. P'ya Achātāsātrū did homage to the Stone Buddha and to the three *Thera*: he then put them on board a ship in which they reached Ceylon. There they rested.

P'ya Anurātā, knowing how the three *Thera* had carried off the Stone Buddha, caused an invitation to be sent to them. When he had done homage to the Stone Buddha and to *Thera*, and had lustrated the Stone Buddha with perfumed water, a great shower of rain fell. He was overjoyed, and desired that the Stone Buddha and the three *Thera* should remain in his land of Anurātā. They replied that since the will of the Stone Buddha was to share life in common with them, they would take it to Harip'unchai to be of service to a great number of merit makers. Having heard their words, and having done homage to the Stone Buddha, P'ya Anurātā took the three *Thera* down to the boat in which he despatched them.

When they reached mid-ocean their drinking water gave out.

Whereupon they poured water upon the Stone Buddha, and straightway a heavy shower of rain fell supplying drinking water for those in the boat until they reached shore.

On disembarking, Silawongsô, the elder *Thera*, placed the Stone Buddha in his begging bowl, and carried it in turn with the younger *Thera*.

Upon reaching Lăkhüng, the three *Thera* bathed the Stone Buddha, following which there was a great downpour of rain. The worthy Prince of Lakhüng greatly desired the Stone Buddha, and invited it to take up its abode in his kingdom. The three *Thera* met the request in the same way as they had already met a similar one. They spread out their robes on the ground and uttered an invitation to the Stone Buddha who soared up into the air and descended upon the robes.

Seeing that the decision was against him, the Prince of Lakhüng gladly sent the three *Thera* upon their way. Silawongsô took the Stone Buddha in his begging bowl and proceeded to Sachanalai, which is Chalieng, or Sawankalok.

The Prince of Chalieng did homage to the Stone Buddha and to the three *Thera*, and sent them on their way. They arrived at Muang Nakôn and deposited the Stone Buddha there, where it remained for a long time.

When Mûn Dong came and took over the governance of Muang Nakôn he sent to tell P'ya Tîlök (Tîlökärät) of the Stone Buddha. Tîlök then sent and brought the Stone Buddha to Wat Padêng Mang in which it was deposited at the time when P'ra Mahâyānap'ote' was Abbot. The Abbot bathed the Stone Buddha; and straightway a great shower of rain came down.

A certain leader, Mûn Nangsü Vimala Kitit had a shrine built as a dwelling for the Stone Buddha in Wat Mûn Săn. He brought the Stone Buddha to that temple to be a shining light to the Faithful for 5000 years.

Put'tagan, the Abbot of Wat Mûn Săn, on being translated to Wat Suan Dôk, took the Stone Buddha with him, but subsequently had it restored to Wat Mûn Săn, where it was to remain as a shining beacon to the Faithful.

Tîlök, the righteous, having vanquished all his enemies, became king of Chiengmai in the Lănnat'ai. He had illuminations set up on Banana and Sugar Cane stems all the way between his palace and

Wat Mīn Sān. He then went and took the Stone Buddha and placed it in the sanctuary at his Palace in the year *kat mét*. His great grandchildren and descendants up to the present day have venerated the Stone Buddha.

From the beginning onwards, in any year when there was a shortage of water, the Ruler had the Stone Buddha lustrated, and rain then fell in abundance.